

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

1. A त्याची कार ₹ 3,00,000 मध्ये विकण्याची ऑफर देऊन B ला ईमेलद्वारे ऑफर पाठवतो. B ला ईमेल प्राप्त होतो आणि दुसऱ्या दिवशी A ला स्वीकृती पत्र पोस्ट करते. A ला पत्र प्राप्त होण्याआधी, तो ऑफर रद्द करण्यासाठी B ला दुसरा ईमेल पाठवतो.

(a) A द्वारे ऑफर रद्द करणे वैध आहे का?

- तरतूद (कलम 3, 4, आणि 5, भारतीय करार कायदा, 1872):
  - **कलम 3:** जेव्हा ऑफर करणाऱ्याच्या माहितीचा विचार केला जातो तेव्हा रद्दीकरणाचा संवाद प्रभावी असतो.
  - **कलम 4:** ऑफर रद्द करणे ऑफरकर्त्याला त्यांची स्वीकृती कळवण्याआधी पोहोचणे आवश्यक आहे.
  - **कलम 5:** ऑफरकर्त्यापर्यंत पोहोचण्यापूर्वी स्वीकृती रद्द केली जाऊ शकते.
- विश्लेषण:
  - A चे निरस्तीकरण जर B ची स्वीकृती (पत्राद्वारे) A ला कळवण्याआधी B पर्यंत पोहोचले तर ते वैध आहे. B ची स्वीकृती केवळ तेव्हाच कळविली जाते जेव्हा पत्र A वर पोहोचते, A चे रद्दीकरण, जर आधी मिळाले असेल तर ते प्रभावी आहे.
- निष्कर्ष:

A ची स्वीकृती मिळण्यापूर्वी ईमेल B वर पोहोचल्यास रद्दीकरण वैध आहे.

(b) जर B ची स्वीकृती वैध असेल आणि रद्द करणे अयशस्वी झाले तर, यामुळे बंधनकारक करार तयार होतो का?

- केस कायदे:
  - *हेन्याँन वि. फ्रेझर*: जेव्हा पत्र पोस्ट केले जाते तेव्हा स्वीकृती प्रभावी असते (पोस्टल नियम).
  - *भगवानदास विरुद्ध गिरधारीलाल*: रद्दीकरणाचा संवाद तेव्हाच पूर्ण होतो जेव्हा ऑफर देणाऱ्याला त्याची जाणीव असते.
- विश्लेषण:

जर B ने A चे निरस्तीकरण ईमेल प्राप्त करण्यापूर्वी पत्र पोस्ट केले तर, स्वीकृती वैध आहे, बंधनकारक करार तयार करणे.
- निष्कर्ष:

रद्दीकरण B ला कळवण्यापूर्वी स्वीकृती A पर्यंत पोहोचल्यास करार तयार केला जातो.

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

2. X आणि Y एक करार करतात ज्यात X ने Y ला ₹ 5,00,000 देण्याचे वचन दिले आहे जर Y पुढील पाच वर्षे लग्न न करण्यास सहमत असेल. नंतर, Y लग्न करण्याचा निर्णय घेतो आणि X कराराच्या उल्लंघनासाठी Y वर खटला भरतो.

(a) X आणि Y मधील करार कलम 23 अंतर्गत वैध आहे का?

- तरतूद (कलम 23, भारतीय करार कायदा, 1872):
कराराची वस्तू किंवा विचार बेकायदेशीर आहे जर:
  1. कायदाने निषिद्ध आहे.
  2. सार्वजनिक धोरणाच्या विरोधात आहे.
  3. इतरांचे नुकसान समाविष्ट आहे.
- विश्लेषण:
करार Y च्या लग्नासाठी वैयक्तिक स्वातंत्र्य प्रतिबंधित करतो, जे सार्वजनिक धोरणाच्या विरुद्ध आहे.

केस कायदा: धेरुलाल पारख विरुद्ध महादेवदास मैय्या

या प्रकरणात, असे धरण्यात आले सार्वजनिक धोरणाचे उल्लंघन करणारा करार निरर्थक आहे.

- निष्कर्ष:
बेकायदेशीर वस्तूमुळे कलम 23 अंतर्गत करार रद्दबातल ठरतो.

(b) सार्वजनिक धोरणाचे उल्लंघन करणाऱ्या करारामध्ये प्रवेश केल्याचे परिणाम हायलाइट करा.

- परिणाम:
  - कराराची अंमलबजावणी होत नाही.
  - कोणत्याही पक्षाकडे कोणतेही कायदेशीर उपाय उपलब्ध नाहीत.
  - दोन्ही पक्ष त्यांच्या पूर्व कराराच्या पदांवर पुनर्संचयित झाले आहेत.

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

3. P जमिनीचा तुकडा Q ला ₹ 10,000 मध्ये विकण्यास सहमत आहे. नंतर, P ला जमिनीचे बाजार मूल्य ₹50,000 असल्याचे कळते आणि ₹10,000 अपुरे आहे असा युक्तिवाद करून पुढे जाण्यास नकार दिला.

(अ) विचारात न घेतल्याने करार रद्द होऊ शकतो का?

- तरतूद (कलम 2(d) आणि 25, भारतीय करार कायदा, 1872):
  - विचार करणे पुरेसे नसून ते कायदेशीर असले पाहिजे.
  - फसवणूक, बळजबरी किंवा अवाजवी प्रभावाने प्रभावित झाल्याशिवाय विचारात घेण्याच्या अपर्याप्ततेमुळे करार रद्द होत नाही.

खटला कायदा: चिदंबरम विरुद्ध पीएस कृष्णवेणी अम्मल

या प्रकरणात असे मानले गेले की विचारात न घेतल्याने करार रद्द होत नाही.

- निष्कर्ष:
P विचाराच्या अपुरेपणावर आधारित कामगिरी नाकारू शकत नाही.

(ब) कोणत्या परिस्थितीत विचार न करता केलेला करार वैध आहे?

- अपवाद (कलम २५):
  1. नैसर्गिक प्रेम आणि आपुलकी: जवळच्या नातेवाईकांमधील लिखित आणि नोंदणीकृत करार.
  2. ऐच्छिक भरपाई: मागील ऐच्छिक सेवांसाठी.
  3. वेळ-प्रतिबंधित कर्ज भरण्याचे वचन: जर वचन लेखी असेल आणि स्वाक्षरी असेल.

केस कायदा: चित्रया वि. रामय्या

या प्रकरणात, असे मानले गेले की नैसर्गिक प्रेम आणि आपुलकीने विचारात न घेता भेटवस्तू डीड प्रमाणित केली.

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

4.A 1 जानेवारी रोजी B ला प्रति बॅग ₹2,000 दराने तांदूळाच्या 500 पोती वितरीत करण्यास सहमत आहे. A वितरित करण्यात अयशस्वी ठरला आणि B दुसऱ्या पुरवठादाराकडून ₹2,500 प्रति बॅगने समान प्रमाणात खरेदी करतो.

(a) A द्वारे कराराचा भंग केल्याबद्दल B हानीचा दावा करू शकतो का?

- तरतूद (कलम 73, भारतीय करार कायदा, 1872):
पीडित पक्ष उल्लंघनामुळे नैसर्गिकरित्या उद्भवलेल्या नुकसानाच्या भरपाईसाठी पात्र आहे.

केस कायदा: *हॅडली वि. बॅक्सेन्डेल*

या प्रकरणात, असे मानले गेले की नुकसान नैसर्गिकरित्या उल्लंघनातून वाहणे आवश्यक आहे.

- निष्कर्ष:
B ₹500 x 500 बॅग = ₹2,50,000 नुकसान म्हणून दावा करू शकतो.

(ब) बाजारातील चढ-उतार ही त्याची चूक नसल्याचा दावा जर एखाद्याने केला तर तो त्याला दायित्वातून मुक्त करेल का?

- विश्लेषण:
बाजारातील चढउतार अंदाजे आहेत आणि A ला दायित्वातून सूट देत नाही.
- केस कायदा:
  - *कौफोस वि. सी. झार्निकोव लि.*: अंदाजे नुकसान भरून काढता येण्यासारखे आहे.
- निष्कर्ष:
A किमतीच्या चढउताराच्या दायित्वापासून सुटू शकत नाही.

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

5. A 15 मार्चपर्यंत B चे जहाज मुंबई बंदरात सुरक्षितपणे पोहोचल्यास B ₹ 1,00,000 देण्यास सहमत आहे. वादळामुळे जहाज बुडाले.

(a) कलम 31 अंतर्गत B ला ₹ 1,00,000 देण्यास जबाबदार आहे का?

- **तरतूद (कलम 31):**
एक आकस्मिक करार एखाद्या विशिष्ट अनिश्चित घटनेच्या घटनेवर अवलंबून असतो.
- **विश्लेषण:**
जहाज सुरक्षितपणे पोहोचले नसल्यामुळे, स्थिती अपूर्ण आहे आणि A उत्तरदायी नाही.

(ब) अपरिहार्य विलंबामुळे जहाज 20 मार्चला पोहोचले तर काय होईल?

- **विश्लेषण:**
तारीख (मार्च 15) ही एक अट पूर्ववर्ती आहे. पूर्ण न झाल्यास, कराराची अंमलबजावणी करण्यायोग्य नाही.
- **केस कायदा:**
  - *गंगा सरन वि. राम चरण:* अटीची पूर्तता न केल्याने करार अवैध होतो.

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

6. एक कंपनी, TechCorp, एका ग्राहकाला, अमितला ईमेल पाठवते, जर त्याने विशिष्ट तारखेपूर्वी सदस्यता घेतली तर त्यांच्या सॉफ्टवेअर उत्पादनावर विशेष सवलत देऊ करते. अमित ईमेलला उत्तर देतो आणि ऑफर स्वीकारतो. तथापि, तांत्रिक त्रुटीमुळे, मुदत संपेपर्यंत TechCorp ला अमितची स्वीकृती प्राप्त होत नाही.

टेककॉर्प आणि अमित यांच्यात वैध करार होता का? ई-कॉन्ट्रॅक्टमधील ऑफर, स्वीकृती आणि संप्रेषण या तत्वांची चर्चा करा.

करार वैध होण्यासाठी, ऑफर असणे आवश्यक आहे, त्या ऑफरची स्वीकृती आणि स्वीकृती ऑफरकर्त्याला प्रभावीपणे कळविली जाणे आवश्यक आहे.

1. **ऑफर:** भारतीय करार कायदा, 1872 च्या कलम 2(a) नुसार, ऑफर हा कायदेशीर संबंध निर्माण करण्याच्या उद्देशाने केलेला प्रस्ताव आहे. TechCorp च्या ईमेलने अमितला ऑफर दिली आहे. अटी (विशिष्ट तारखेपूर्वी सदस्यता घेण्यासाठी विशेष सवलत) स्पष्ट आणि विशिष्ट आहेत, ज्यामुळे ऑफरची आवश्यकता पूर्ण होते.
2. **स्वीकृती:** भारतीय करार कायद्याच्या कलम 2(b) मध्ये स्वीकृती ही ऑफरच्या अटींना संमतीचे प्रकटीकरण म्हणून परिभाषित करते. ईमेलला अमितने दिलेले उत्तर ही स्वीकृती आहे, परंतु ते TechCorp ला प्रभावीपणे कळवले गेले होते का असा प्रश्न निर्माण होतो. भारतीय करार कायद्याच्या कलम 4 मध्ये अशी तरतूद आहे की संप्रेषण केल्यावरच स्वीकृती वैध आहे. जर अमितची स्वीकृती TechCorp द्वारे प्राप्त झाली नसेल (तांत्रिक त्रुटीमुळे), तर कोणतेही बंधनकारक करार नाही कारण स्वीकृती विहित वेळेत कळविली गेली नाही.
3. **स्वीकृतीचा संप्रेषण:** इलेक्ट्रॉनिक करारांमध्ये स्वीकृतीचा संवाद आवश्यक आहे. माहिती तंत्रज्ञान कायदा, 2000, कलम 2(p) आणि कलम 10A अंतर्गत ई-करारांना मान्यता देतो, जे सांगते की इलेक्ट्रॉनिक संप्रेषणाद्वारे तयार केलेला करार वैध आहे जर ऑफर आणि स्वीकृती इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने देवाणघेवाण केली गेली आणि ऑफरदाराकडून प्राप्त झाली. येथे, TechCorp ला वेळेवर स्वीकृती न मिळाल्याने, करार वैध नाही.

निष्कर्ष:

कोणताही वैध करार तयार केला गेला नाही कारण अंतिम मुदतीपूर्वी स्वीकृती कळविली गेली नाही, अशा प्रकारे ऑफर, स्वीकृती आणि संप्रेषणाच्या आवश्यक आवश्यकता पूर्ण करण्यात अयशस्वी झाले.

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

जर अमितने अंतिम मुदतीनंतर ऑफर स्वीकारली असेल, तर माहिती तंत्रज्ञान कायदा, 2000 आणि संबंधित करार कायद्यातील तरतुदी लक्षात घेऊन सवलतीचा सन्मान करण्यासाठी TechCorp अजूनही जबाबदार धरता येईल का?

जर अमितने अंतिम मुदतीनंतर ऑफर स्वीकारली असेल, तर ती प्रति-ऑफर असेल, केवळ स्वीकार नाही. **भारतीय करार कायदा, 1872** च्या **कलम 5** मध्ये असे नमूद केले आहे की स्वीकृती संप्रेषित होण्यापूर्वी ऑफर रद्द केली जाऊ शकते आणि ऑफरच्या अटींमध्ये कोणताही बदल केल्यास प्रति-ऑफर होते.

1. **उशीरा स्वीकृती:** ऑफर कालमयदिच्या अधीन असल्याने, TechCorp स्पष्टपणे वेळ वाढवण्यास सहमती दिल्याशिवाय अंतिम मुदतीनंतरची कोणतीही स्वीकृती वैध ठरणार नाही. तांत्रिक त्रुटी ही परिस्थिती कमी करण्यासाठी एक घटक असू शकते, परंतु सामान्य परिस्थितीत, उशीरा स्वीकारणे करार तयार करत नाही.
2. **माहिती तंत्रज्ञान कायदा, 2000:** हा कायदा उशीरा स्वीकृतीवर थेट लक्ष देत नाही, परंतु तो ई-करारांमध्ये वेळेवर आणि अचूक संवादाची आवश्यकता मजबूत करतो. कलम 4 अंतर्गत नियम (इलेक्ट्रॉनिक संदेश प्राप्त होण्याच्या वेळेशी संबंधित) या युक्तिवादाचे समर्थन करतील की ऑफर अंतिम मुदत संपल्यानंतर कालबाह्य होईल.

निष्कर्ष:

मुदतीनंतर अमितने स्वीकारल्यास टेककॉर्प सवलत देण्यास बांधील नाही, कारण मुदत संपलेल्या ऑफरमुळे आणि निर्धारित वेळेपूर्वी संवादाचा अभाव यामुळे करार वैध होणार नाही.

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

7. 16 वर्षीय अल्पवयीन रोहनने ₹50,000 किमतीचा लॅपटॉप खरेदी करण्यासाठी SmartTech या कंपनीसोबत करार केला . रोहन 18 वर्षांचा असल्याचा दावा करून करारावर खोटे वय प्रदान करतो. लॅपटॉप डिलिव्हरी केल्यावर, रोहनने आपण अल्पवयीन असल्याचे सांगून पैसे देण्यास नकार दिला आणि करार रद्द करता येणार नाही.

a पक्षांच्या सक्षमतेवर लक्ष केंद्रित करून, भारतीय करार कायदा, 1872 अंतर्गत रोहनचा SmartTech सोबतचा करार लागू करण्यायोग्य आहे की नाही यावर चर्चा करा.

भारतीय करार कायदा, 1872 च्या कलम 11 अन्वये , करार केवळ तेव्हाच लागू होतो जेव्हा सहभागी पक्ष करार करण्यास सक्षम असतील. सक्षमतेसाठी पक्ष हे असावेत:

1. बहुसंख्य वय (भारतीय कायदानुसार 18 वर्षे किंवा त्याहून अधिक)
2. सुदृढ मनाचा ,
3. कोणत्याही कायदाने करार करण्यास अपात्र ठरविले नाही.

रोहन हा 16 वर्षांचा अल्पवयीन असल्याने करार करण्यास अक्षम आहे. कलम 11 विशेषतः असे सांगते की अल्पवयीन व्यक्ती कराराचा पक्ष असू शकत नाही आणि अल्पवयीन व्यक्तीने केलेला कोणताही करार अल्पवयीन व्यक्तीच्या विवेकबुद्धीनुसार रद्द करता येणार नाही .

1. व्हॉइड कॉन्ट्रॅक्ट: रोहनचा स्मार्टटेकसोबतचा करार रद्द करण्यायोग्य आहे , रद्द नाही. याचा अर्थ रोहनकडे करार मंजूर करण्याचा किंवा रद्द करण्याचा पर्याय आहे. त्याने ते रद्द करण्याचा पर्याय निवडला असल्याने, तो कराराच्या अटी पूर्ण करण्यास बांधील नाही.
2. वयाचे चुकीचे वर्णन: जरी रोहनने त्याच्या वयाचे चुकीचे वर्णन केले असले तरी कायदा अल्पवयीनांना त्यांच्या करारासाठी जबाबदार धरण्यापासून संरक्षण देतो. भारतीय करार कायद्याच्या कलम 12 नुसार , एखाद्या अल्पवयीन व्यक्तीने त्याच्या वयाची चुकीची माहिती दिली तरीही, त्याच्या विवेकबुद्धीनुसार करार रद्द करता येणार नाही.

निष्कर्ष: रोहन आणि

स्मार्टटेक यांच्यातील कराराची अंमलबजावणी करण्यायोग्य नाही कारण रोहन अल्पवयीन आहे आणि अल्पवयीनांनी केलेले करार अल्पवयीन व्यक्तीच्या विवेकबुद्धीनुसार रद्द करता येणार नाहीत.

b जर SmartTech लॅपटॉपच्या किमतीसाठी रोहनवर खटला भरण्याचा विचार करत असेल, तर रोहन त्याच्या अल्पवयीन स्थितीवर आधारित कोणता बचाव करू शकेल?

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

रोहन तो अल्पवयीन असल्याचा बचाव करू शकतो, ज्यामुळे करार रद्द होऊ शकतो. तो खालील संरक्षणांवर अवलंबून राहू शकतो:

- अल्पवयीनांचे संरक्षण:** रोहन हे कायदेशीर तत्त्व लागू करू शकतो की अल्पवयीन मुलांनी केलेले करार त्यांच्या विवेकबुद्धीनुसार रद्द करता येतील. जरी त्याने त्याच्या वयाचे चुकीचे वर्णन केले असले तरी, करार रद्द करता येणार नाही.
- कामगिरीची अशक्यता:** भारतीय करार कायद्याच्या **कलम 11** अन्वये, अन्य पक्षाने (स्मार्टटेक) कराराचा भाग पूर्ण केला की नाही याची पर्वा न करता, अल्पवयीन व्यक्ती कोणत्याही करारास बांधील नाही.
- कोणतीही अंमलबजावणी करण्यायोग्य बंधन नाही:** रोहन अल्पवयीन असल्याने, लॅपटॉपसाठी पैसे देण्याचे त्याच्यावर कोणतेही अंमलबजावणी करण्यायोग्य बंधन नाही. कायद्याने अल्पवयीन व्यक्तीचे वचन वैध म्हणून ओळखले जात नाही जोपर्यंत ते काही फायदेशीर असेल (जसे **कलम 68** अंतर्गत आवश्यक गोष्टींसाठीचे करार).

निष्कर्ष:

रोहन हा अल्पवयीन असल्याचा दावा करून स्वतःचा यशस्वीपणे बचाव करू शकतो आणि भारतीय करार कायदानुसार, अल्पवयीन मुलांसोबत केलेले करार लागू होत नाहीत. त्यामुळे, स्मार्टटेक रोहनला लॅपटॉपसाठी पैसे देण्यास भाग पाडू शकत नाही.

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

8. हे पेंटिंग एका प्रसिद्ध कलाकाराचे मूळ काम आहे, तर ते पुनरुत्पादन आहे असा खोटा दावा केल्यानंतर माया रवीकडून एक पेंटिंग विकत घेण्यास सहमत आहे. सत्य समजल्यानंतर, माया करार रद्द करण्याचा निर्णय घेते.

माया चुकीच्या माहितीच्या आधारे करार रद्द करू शकते का? भारतीय करार कायदांतर्गत मुक्त संमतीची भूमिका आणि चुकीचे सादरीकरणाचा परिणाम यावर चर्चा करा.

होय, माया चुकीच्या माहितीच्या आधारे करार रद्द करू शकते. भारतीय करार कायदा, 1872 च्या कलम 18 अन्वये, जर एखाद्या पक्षाने एखाद्या भौतिक वस्तुस्थितीबद्दल खोटे प्रतिनिधित्व केले असेल आणि दुसरा पक्ष त्यावर अवलंबून असेल तर करार रद्द होऊ शकतो.

1. **चुकीचे चित्रण:** पेंटिंग ही मूळ कृती आहे हे रवीचे विधान चुकीचे आहे, कारण ते पेंटिंग विकत घेण्याच्या मायाच्या निर्णयाला चुकीचे आणि साहित्यिक होते. चुकीचे निवेदन म्हणजे फसवणूक करण्याच्या हेतूशिवाय केलेले चुकीचे विधान, परंतु जे दुसऱ्या पक्षाला करारामध्ये प्रवेश करण्यास प्रवृत्त करते.
2. **विनामूल्य संमती:** करार वैध होण्यासाठी, तो भारतीय करार कायद्याच्या **कलम 14** नुसार, **विनामूल्य संमतीवर आधारित असणे आवश्यक आहे.** चुकीच्या सादरीकरणाद्वारे संमती प्राप्त झाल्यास, संमती विनामूल्य नसते, ज्यामुळे दिशाभूल केलेल्या पक्षाच्या (माया, या प्रकरणात) पर्यायाने करार रद्द करता येतो.

निष्कर्ष:

माया हा करार रद्द करू शकते, कारण ते चुकीच्या पद्धतीने सादर केले गेले होते, अशा प्रकारे भारतीय करार कायद्याच्या

कलम 18 नुसार तिच्या संमतीचे उल्लंघन करते. जर मायाने पेंटिंगसाठी पैसे दिले असतील परंतु नंतर ते पुनरुत्पादन असल्याचे समजले तर, विशिष्ट मदत कायदा, 1963 अंतर्गत तिच्यासाठी कोणते उपाय उपलब्ध असतील?

माया स्पेसिफिक रिलीफ ऍक्ट, 1963 च्या कलम 27 अंतर्गत करार रद्द करण्याचा उपाय शोधू शकते, जे एखाद्या पक्षाला फसवणूक किंवा चुकीची माहिती देऊन केलेला करार रद्द करण्याची परवानगी देते.

1. **करार रद्द करणे:** **कलम 27** अन्वये, जर एखादा करार चुकीच्या वर्णनावर किंवा फसवणुकीवर आधारित असेल तर, पीडित पक्षाला (माया) न्यायालयाला करार बाजूला ठेवण्यास सांगण्याचा आणि

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

दोन्ही पक्षांना त्यांच्या मूळ स्थानावर पुनर्संचयित करण्याचा अधिकार आहे, म्हणजे, माया असेल. पेंटिंगसाठी भरलेल्या पैशाच्या परताव्यात पात्र आहे.

2. **ताबा पुनर्संचयित करणे:** न्यायालय रवीला पेंटिंगसाठी मायाने दिलेला मोबदला (₹10,000) परत करण्याचे निर्देश देऊ शकते. करार चुकीच्या माहितीद्वारे प्रेरित असल्याने, मायाला या उपायावर दावा करण्याचा अधिकार आहे.

निष्कर्ष:

माया स्पेसिफिक रिलीफ ऍक्ट, 1963 अंतर्गत करार रद्द करण्याची मागणी करू शकते आणि पुनरुत्पादनासाठी दिलेले पैसे परत करण्याची मागणी करू शकते.

9. ABC Ltd. XYZ Ltd. सोबत 10 मार्चपर्यंत मशीनचे 1,000 युनिट पार्ट पुरवण्यासाठी करार करत आहे. XYZ Ltd. 20 मार्चपर्यंत भाग वितरित करण्यात अयशस्वी झाले, ज्यामुळे ABC Ltd ला उत्पादनात ₹5 लाखांचे नुकसान झाले.

भारतीय करार कायद्याच्या कराराच्या तरतुदींच्या उल्लंघनाखाली ABC Ltd. XYZ Ltd. कडून कोणत्या प्रकारच्या नुकसानीचा दावा करू शकते?

जेव्हा एखादा पक्ष कराराचा भंग करतो, तेव्हा उल्लंघन न करणारा पक्ष भंगामुळे झालेल्या नुकसानीची भरपाई म्हणून नुकसान भरपाईसाठी पात्र असतो. भारतीय करार कायदा, 1872 च्या कलम 73 अंतर्गत, नुकसानीचे विविध प्रकारांमध्ये वर्गीकरण केले जाऊ शकते:

1. सामान्य नुकसान:

हे असे नुकसान आहेत जे नैसर्गिकरित्या कराराच्या उल्लंघनामुळे उद्भवतात आणि विशेष परिस्थिती सिद्ध करण्याची आवश्यकता नसते. ABC Ltd. डिलिव्हरीच्या विलंबाच्या नैसर्गिक परिणामांवर दावा करेल. यात मशीनच्या पार्ट्सना उशीर झाल्यामुळे झालेल्या ₹5 लाखांच्या नुकसानीचा समावेश आहे.

2. विशेष नुकसान (परिणामी नुकसान):

विशेष नुकसान असे आहेत जे नैसर्गिकरित्या उद्भवत नाहीत परंतु करारामध्ये प्रवेश करताना दोन्ही पक्षांना ज्ञात असलेल्या विशेष परिस्थितीमुळे होतात. उत्पादन नुकसान टाळण्यासाठी वेळेवर वितरणाच्या विशिष्ट गरजेची जाणीव XYZ Ltd. ला दिल्यास, ABC Ltd. **कलम 73 अंतर्गत परिणामी नुकसानीचा दावा करू शकते**. उदाहरणार्थ, XYZ Ltd ला विलंबामुळे असे नुकसान होईल हे माहित असल्यास उत्पादनातील ₹5 लाखांचे नुकसान विशेष नुकसान मानले जाऊ शकते.

3. लिक्विडेटेड डॅमेज:

जर करारामध्ये विशेषतः लिक्विडेटेड हानीसाठी एक कलम समाविष्ट असेल, तर ABC Ltd. देखील त्या रकमेवर दावा करण्यास पात्र असू शकते, जर तो उल्लंघनामुळे उद्भवलेल्या नुकसानीचा वाजवी पूर्व-संमत अंदाज असेल.

4. नाममात्र नुकसान:

जर ABC Ltd. ला भरीव नुकसान झाले नसेल परंतु उल्लंघन मान्य केले गेले असेल तर, कराराचा भंग प्रतीकात्मकपणे ओळखण्यासाठी नाममात्र नुकसान दिले जाऊ शकते, जरी मोठ्या प्रमाणात नुकसान झाल्यामुळे या परिस्थितीत हे लागू होणार नाही.

निष्कर्ष:

ABC Ltd. थेट विलंबामुळे झालेल्या ₹5 लाखांच्या नुकसानीसाठी सर्वसाधारण नुकसानीचा दावा करू शकते आणि XYZ Ltd ला विलंबाच्या विशिष्ट परिणामांबद्दल माहिती असल्यास, भारतीय कलम 73 अंतर्गत विशेष (परिणामी) नुकसानीचा दावा देखील केला जाऊ शकतो. करार कायदा.

ABC Ltd. ला परिणामी नुकसानीचा दावा करण्याचा अधिकार असेल आणि न्यायालय तथ्यांच्या आधारे अशा दाव्यांचे मूल्यांकन कसे करेल?

कलम 73 अंतर्गत **परिणामी नुकसानीचा** दावा करण्यास पात्र ठरू शकते जर ते हे सिद्ध करू शकते की XYZ Ltd. ला कराराची स्थापना करताना विलंबाच्या संभाव्य परिणामांची जाणीव होती. परिणामी नुकसानीचा दावा करण्याचे मुख्य तत्व म्हणजे नुकसान नैसर्गिकरित्या उल्लंघनातून उद्भवले पाहिजे किंवा जेव्हा करार केला गेला तेव्हा दोन्ही पक्षांच्या विचारात असणे आवश्यक आहे.

1. परिणामी नुकसानीची चाचणी (पूर्वदृष्टी):

हॅडली वि. बॅक्सेन्डेल (1854) प्रकरणाच्या आधारे, पूर्वदृष्टीचा नियम लागू होतो: कराराच्या वेळी नजीकच्या नुकसानीसाठी पक्ष हानीचा दावा करू शकतो. जर XYZ Ltd ला माहित असेल की कोणत्याही विलंबामुळे ABC Ltd ला उत्पादनात ₹ 5 लाखांचे नुकसान होईल, तर हे नुकसान नजीकचे आणि विशेष नुकसान मानले जाऊ शकते.

2. न्यायालयाद्वारे मूल्यांकन:

XYZ Ltd. ला अशा नुकसानास कारणीभूत असलेल्या विशेष परिस्थितींबद्दल जाणीव करून दिली गेली होती की नाही हे न्यायालय मूल्यांकन करेल. ABC Ltd ने XYZ Ltd ला डिलिव्हरीची निकड आणि विलंबामुळे होणाऱ्या संभाव्य आर्थिक नुकसानाबद्दल माहिती दिली असती तर परिणामी नुकसान म्हणून ₹5 लाखांच्या नुकसानीचा दावा केला जाऊ शकतो.

निष्कर्ष: ABC Ltd. कदाचित

₹5 लाखांचे नुकसान अपेक्षित आहे आणि XYZ Ltd.च्या विलंबामुळे झाले आहे असे दाखवू शकल्यास परिणामी नुकसानीचा दावा करण्यास पात्र असेल. कराराच्या वेळी दोन्ही पक्षांच्या संप्रेषण आणि ज्ञानाच्या आधारे न्यायालय याचे मूल्यांकन करेल.

10. अमित त्याची कार नेहाला 1 डिसेंबरपर्यंत ₹ 5 लाखांमध्ये विकण्यास सहमत आहे. अचानक आलेल्या वैद्यकीय आणीबाणीमुळे अमितला कराराची अंतिम मुदत पूर्ण करता आली नाही. नेहाने प्रतीक्षा करण्यास नकार दिला आणि कराराचा भंग केल्याचा दावा करत पैसे परत मागितले.

अमितला कराराच्या कामगिरीतून मुक्त करण्यात आले आहे का? भारतीय करार कायदांतर्गत करार कोणत्या आधारावर सोडला जाऊ शकतो यावर चर्चा करा.

भारतीय करार कायदा, 1872 अंतर्गत, कार्यप्रदर्शन, करार, निराशा आणि उल्लंघन यासह अनेक कारणांवर करार सोडला जाऊ शकतो. या प्रकरणात, वैद्यकीय आणीबाणीमुळे करार पूर्ण करण्यास अमितच्या अक्षमतेमुळे कलम 56 अंतर्गत निराशा किंवा अशक्यतेच्या सिद्धांतानुसार करार रद्द केला जाऊ शकतो.

1. निराशेचा सिद्धांत (कलम 56):

भारतीय करार कायदाच्या कलम 56 मध्ये अशी तरतूद आहे की अनपेक्षित परिस्थितीमुळे कामगिरी करणे अशक्य झाल्यास करार रद्द होतो. अमितच्या अचानक झालेल्या वैद्यकीय आणीबाणीचे वर्गीकरण एक घटना म्हणून केले जाऊ शकते ज्यामुळे कराराची कामगिरी अशक्य होते. जर आणीबाणीने अमितला मान्य तारखेपर्यंत कार डिलिव्हरी करण्यापासून रोखले, तर त्याला या कलमांतर्गत करारातून मुक्त केले जाऊ शकते.

2. कामगिरीची अशक्यता:

मुख्य आवश्यकता अशी आहे की कार्यप्रदर्शन अशक्य असले पाहिजे, केवळ गैरसोयीचे किंवा कठीण नाही. जर वैद्यकीय आणीबाणीमुळे अमितला कारची डिलिव्हरी करणे शारीरिकदृष्ट्या अशक्य झाले, तर त्याला करार पूर्ण करण्यापासून माफ केले जाईल, जर ही घटना त्याच्या स्वतःच्या चुकीमुळे किंवा निष्काळजीपणामुळे झाली नसेल.

3. टाइम इज ऑफ द एसेन्स:

जर करारामध्ये वेळ महत्त्वाची असेल, म्हणजे १ डिसेंबरपर्यंत डिलिव्हरी करणे महत्त्वाचे असेल, तर अमितने मान्य केलेल्या तारखेपर्यंत काम पूर्ण न केल्याने करार आपोआप सोडला जाऊ शकतो, कारण नंतर कामगिरी अशक्य मानली जाईल. अंतिम मुदत

निष्कर्ष:

अमितला भारतीय करार कायद्याच्या कलम 56 अन्वये करारातून मुक्त केले जाऊ शकते, जर तो दाखवू शकेल की त्याच्या वैद्यकीय आणीबाणीमुळे कामगिरी अशक्य झाली आहे.

नेहाने अमितवर खटला भरण्याचा निर्णय घेतल्यास, अमित वैद्यकीय कारणांमुळे कार्य करू शकत नसल्याच्या आधारे कोणता बचाव करू शकतो आणि नेहाकडे कोणता उपाय उपलब्ध आहे?

अमित त्याच्या वैद्यकीय आणीबाणीच्या आधारावर खालील संरक्षण वाढवू शकतो:

1. कराराची निराशा (कलम 56):

अमित भारतीय करार कायद्याच्या कलम 56 अंतर्गत निराशेच्या सिद्धांताला आवाहन करू शकतो. तो असा युक्तिवाद करेल की त्याच्या वैद्यकीय आणीबाणीमुळे, करार पूर्ण करणे (कार वितरित करणे) अशक्य झाले, अशा प्रकारे तो त्याच्या जबाबदाऱ्यांपासून मुक्त झाला. हे त्याला कराराच्या उल्लंघनाच्या जबाबदारीपासून मुक्त करेल.

2. कामगिरीची अशक्यता:

अमित असाही तर्क करू शकतो की त्याच्या वैद्यकीय स्थितीमुळे त्याला वेळेवर करार पूर्ण करणे शारीरिकदृष्ट्या अशक्य होते. कायदा अशक्यतेच्या प्रकरणांमध्ये कामगिरी माफ करत असल्याने, हे संरक्षण त्याला उत्तरदायित्वापासून संरक्षण करेल.

3. फोर्स मॅज्योर (लागू असल्यास):

जर करारामध्ये फोर्स मॅज्योर क्लॉजचा समावेश असेल (ज्यामध्ये आजारपण, नैसर्गिक आपत्ती इ. सारख्या घटनांचा समावेश असेल), तर अमित हे कलम लागू करू शकतो असा युक्तिवाद करण्यासाठी की वैद्यकीय आणीबाणी ही कराराच्या अटीनुसार माफ केलेली घटना होती.

नेहासाठी उपाय:

नेहाने अमितवर खटला भरण्याचा निर्णय घेतल्यास, न्यायालयाला अमितची अक्षमता क्षम्य वाटते की नाही यावर तिचा उपाय अवलंबून असेल. कलम 56 अंतर्गत निराशेमुळे करार सोडला गेल्यास, नेहा कराराच्या उल्लंघनासाठी विशिष्ट कामगिरी किंवा नुकसानीचा दावा करू शकत नाही कारण करार रद्दबातल आहे.

जर न्यायालयाने अशक्यता किंवा निराशेचा बचाव स्वीकारला नाही, तर नेहा भारतीय करार कायद्याच्या कलम 73 अंतर्गत उल्लंघनासाठी नुकसानभरपाईचा दावा करू शकते. तथापि, जर न्यायालयाने अमितचा वैद्यकीय आणीबाणीचा बचाव मान्य केला तर नेहाला कोणताही उपाय मिळू शकत नाही.

निष्कर्ष:

अमित कलम 56 अंतर्गत निराशा किंवा कामगिरीच्या अशक्यतेचा बचाव करू शकतो, ज्यामुळे त्याला करारातून मुक्त केले जाऊ शकते. नेहाचा उपाय अमितच्या वैद्यकीय आणि बाणीच्या न्यायालयाच्या स्पष्टीकरणावर अवलंबून आहे आणि अमितचा बचाव स्वीकारला नाही तरच तिला नुकसान भरपाई मिळू शकते.

11. पूजा तिची दुर्मिळ प्राचीन फुलदाणी राजला ₹ 10 लाखात विकण्यास सहमत आहे. तथापि, आगाऊ पैसे मिळाल्यानंतर, पूजाने तिचा विचार बदलला आणि वैयक्तिक कारण सांगून फुलदाणी देण्यास नकार दिला. राज विशिष्ट कामगिरीसाठी खटला दाखल करतात.

विशिष्ट मदत कायदा, 1963 अंतर्गत कराराच्या विशिष्ट कामगिरीवर दावा करण्याचा राज यांना अधिकार आहे का?

होय, राज विशिष्ट मदत कायदा, 1963 अंतर्गत विशिष्ट कामगिरीचा दावा करण्यास पात्र आहे, जर कराराने काही निकष पूर्ण केले:

1. विशिष्ट मदत कायदा, 1963 चे कलम 10:

कलम 10 नुसार, जर करार हा स्थावर मालमतेच्या विक्रीसाठी असेल किंवा पैशाच्या बदल्यात बदलता येणार नाही अशा कोणत्याही विषयासाठी कराराच्या विशिष्ट कामगिरीचा आदेश न्यायालय देऊ शकतो. पूजाची फुलदाणी ही एक अनोखी वस्तू असल्याने, राज दावा करू शकतो की ते कधीही न भरता येणारे आहे आणि अशा प्रकारे विशिष्ट कामगिरी शोधू शकतो.

2. कराराची अंमलबजावणी:

पूजा आणि राज यांच्यातील कराराची अंमलबजावणी करण्यायोग्य आहे कारण त्यात एक अनोखी वस्तू (फुलदाणी) समाविष्ट आहे आणि राजने आधीच एक भाग-पेमेंट केले आहे, जे करार पूर्ण करण्याचा त्याचा हेतू दर्शविते. पूजाने वैध कारणांशिवाय तिचा विचार बदलला या वस्तुस्थितीमुळे तिने राजला विशिष्ट कामगिरी लागू करण्याचा अधिकार देऊन अनुचित कामगिरी करण्यास नकार दिला.

निष्कर्ष:

विशिष्ट रिलीफ कायद्याच्या कलम 10 अंतर्गत विशिष्ट कामगिरीचा दावा करण्याचा राज बहुधा पात्र आहे, कारण फुलदाणी अद्वितीय आहे आणि ती बदलली जाऊ शकत नाही.

कोणत्या परिस्थितीत न्यायालय कराराची विशिष्ट कामगिरी देण्यास नकार देऊ शकते आणि हे राजच्या केसला कसे लागू होईल?

विशिष्ट मदत कायदा, 1963 अंतर्गत , न्यायालय विशिष्ट परिस्थितीत विशिष्ट कामगिरी देण्यास नकार देऊ शकते:

1. **कलम 14 - विशेषतः अंमलात आणण्यायोग्य नसलेले करार:**

न्यायालय अशा प्रकरणांमध्ये विशिष्ट कार्यप्रदर्शन मंजूर करणार नाही जेथे कराराची अंमलबजावणी करण्यास अक्षम आहे, जसे की:

- **अस्पष्ट किंवा अनिश्चित असलेले करार .**
- **वैयक्तिक कौशल्ये किंवा सेवांचा समावेश असलेले करार , जसे की वैयक्तिक सेवांसाठीचे करार.**
- **अवास्तव वेळेत कार्यप्रदर्शन आवश्यक असलेले करार.**

2. **कलम 16 - पक्षाने आपली भूमिका पार पाडली नसताना विशिष्ट कामगिरी:**

विशिष्ट कामगिरीची मागणी करणारा पक्ष कराराचा भाग पूर्ण करण्यास तयार आणि इच्छुक असणे आवश्यक आहे. जर राजने आपली तयारी आणि इच्छा दर्शविली नाही , तर न्यायालय विशिष्ट कामगिरी देण्यास नकार देऊ शकते.

3. **कराराची अशक्यता किंवा त्रास: जर न्यायालयाला असे आढळले की कराराचे पालन केल्याने अन्यायकारक त्रास होईल किंवा विक्रेत्यासाठी अशक्य आहे, तर न्यायालय विशिष्ट कामगिरी नाकारू शकते.** तथापि, या प्रकरणात, प्रसूती नाकारण्याचे पूजाचे कारण वैयक्तिक असल्याने , आणि अशक्यतेवर किंवा त्रासावर आधारित नसल्यामुळे, हा बचाव लागू होण्याची शक्यता नाही.

निष्कर्ष: जर करार अंमलात आणण्याजोगा

असेल आणि विषय अद्वितीय असेल तर न्यायालय विशिष्ट कार्यप्रदर्शन मंजूर करेल , जसे की फुलदाणीच्या बाबतीत. तथापि, जर पूजा दाखवू शकते की राज करार करण्यास तयार किंवा तयार नव्हता किंवा करारामध्ये मूलभूत त्रुटी होती, तर न्यायालय विशिष्ट कामगिरी देण्यास नकार देऊ शकते.

---

12. आलोक हा एक म्हातारा माणूस असून त्याच्याकडे मौल्यवान संपत्ती आहे. त्याच्यासोबत राहणारा त्याचा पुतण्या, रितेश, आलोकला ₹1 लाखाच्या नाममात्र रकमेत मालमत्ता रितेशला

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

हस्तांतरित करण्याच्या करारावर स्वाक्षरी करण्यास राजी करतो. आलोक नंतर दावा करतो की तो अवाजवी प्रभावाखाली होता आणि करार रद्द करता येणार नाही.

भारतीय करार कायदा, १८७२ अंतर्गत अलोकचा अवाजवी प्रभावासाठी वैध दावा आहे का?

भारतीय करार कायदा, 1872 च्या कलम 16 अंतर्गत अलोकचा अवाजवी प्रभावाचा वैध दावा आहे . अनुचित प्रभाव तेव्हा उद्भवतो जेव्हा एक पक्ष त्यांच्या शक्ती किंवा विश्वासाच्या स्थानाचा वापर करून दुसऱ्या पक्षावर प्रभाव पाडण्यासाठी त्यांना फायदा होईल अशा पद्धतीने वागतो, अनेकदा प्रभावित पक्षाच्या खर्चावर.

1. कलम 16(1) - अनुचित प्रभावाची व्याख्या:

कायदा अवाजवी प्रभावाची अशी परिस्थिती म्हणून परिभाषित करतो जिथे एक पक्ष दुसऱ्या पक्षाच्या इच्छेवर वर्चस्व गाजवण्याच्या स्थितीत असतो आणि त्या शक्तीचा वापर अन्यायकारक फायदा मिळवण्यासाठी करतो. या प्रकरणात, रितेश, आलोकचा पुतण्या असल्याने आणि त्याच्यासोबत राहत असल्याने, आलोकवर विश्वास आणि प्रभाव असण्याची शक्यता आहे.

2. कलम 16(2) - अनुचित प्रभावाचा अंदाज:

पुतण्या आणि काकाचे नाते (किंवा इतर विश्वासाचे नाते) असल्यास , अनुचित प्रभाव झाला असावा असे कायदा गृहीत धरतो. आलोक असा युक्तिवाद करू शकतो की त्याच्या वयामुळे आणि रितेशवरील विश्वासामुळे, त्याला ₹1 लाखांच्या करारावर स्वाक्षरी करण्यास प्रभावित केले, जे मालमत्तेच्या बाजार मूल्यापेक्षा खूपच कमी होते.

3. केस संदर्भ:

रघुनाथ प्रसाद विरुद्ध कृष्ण प्रसाद (1917) प्रकरणात , असे मानले गेले की अवाजवी प्रभावाखाली केलेले करार रद्द करता येऊ शकतात. आलोकचा दावा या उदाहरणाशी जुळतो.

निष्कर्ष:

अलोकचा अवाजवी प्रभावासाठी वैध दावा आहे, कारण रितेशने त्याच्या विश्वासाच्या स्थानाचा वापर करून अलोकवर अन्यायकारक अटीनुसार करारावर स्वाक्षरी करण्यासाठी प्रभाव पाडला. आलोकच्या विवेकबुद्धीनुसार करार रद्द होऊ शकतो.

जर आलोक करारामध्ये अवाजवी प्रभाव सिद्ध करण्यात यशस्वी झाला तर तो कोणते उपाय शोधू शकतो?

जर आलोकने यशस्वीरित्या अनुचित प्रभाव सिद्ध केला , तर तो खालील उपाय शोधू शकतो:

1. करार रद्द करणे (भारतीय करार कायदा, 1872 चे कलम 19):

आलोक भारतीय करार कायद्याच्या कलम 19 अन्वये करार रद्द करू शकतो , ज्यामध्ये अशी तरतूद आहे की अवाजवी प्रभावाने प्रेरित केलेला करार प्रभावित झालेल्या पक्षाच्या

© रेषेअर अकादमी - कॉन्ट्रॅक्ट कायदा - 1
शेवटच्या मिनिटातील पुनरावृत्ती नोट्स

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

पर्यायावर रद्द करता येणार नाही. . या प्रकरणात, आलोक करार रद्द करण्याचा आणि मालमत्ता परत करण्याचा प्रयत्न करू शकतो.

2. मालमत्तेची पुनर्स्थापना (कलम 19A):

जर करार रद्द केला गेला, तर आलोक मालमत्तेला त्याच्या मूळ स्थितीत (म्हणजे त्याला) पुनर्संचयित करण्याची विनंती करू शकतो. कलम 19A अंतर्गत, पक्षांनी मालमत्ता पुनर्संचयित करणे आवश्यक आहे किंवा करारा अंतर्गत मिळालेले लाभ परत करणे आवश्यक आहे.

3. नुकसान:

मालमत्तेच्या अयोग्य हस्तांतरणासाठी परिणामी नुकसानीसह, करारामुळे झालेल्या कोणत्याही नुकसानासाठी आलोक देखील नुकसानीचा दावा करू शकतो .

निष्कर्ष:

आलोक भारतीय करार कायदा , 1872 च्या कलम 19 आणि कलम 19A अंतर्गत करार रद्द करणे , मालमत्तेची पुनर्संचयित करणे आणि नुकसानीची मागणी करू शकतो .

13. गीताने 15 ऑक्टोबरपर्यंत इलेक्ट्रॉनिक गॅझेट्सच्या 500 युनिट्स वितरित करण्यासाठी प्रियाशी करार केला . ५ ऑक्टोबर रोजी प्रिया गीताला कळवते की अंतर्गत उत्पादनाच्या समस्येमुळे ती मान्य केलेल्या तारखेला वस्तू वितरित करू शकणार नाही. गीता ताबडतोब तिच्या कराराचा भाग पूर्ण करण्यास नकार देते, कारण प्रियाचे विधान आगाऊ नकारण्यासारखे आहे असे तिला वाटते.

a भारतीय करार कायदा, 1872 अंतर्गत करार करण्यास नकार देणे गीता न्याय्य आहे का?

होय, गीताने करार करण्यास नकार देणे योग्य आहे. आगाऊ खंडन म्हणजे अशा परिस्थितीचा संदर्भ आहे जिथे एक पक्ष आधीच सूचित करतो की ते त्यांच्या कराराच्या जबाबदाऱ्या पूर्ण करणार नाहीत. भारतीय करार कायदा, 1872 च्या कलम 39 अन्वये, जर एखाद्या पक्षाने देय तारखेपूर्वी करार करण्यास नकार दिला (म्हणजे, आगाऊ उल्लंघन), तर दुसऱ्या पक्षाकडे यापैकी एक पर्याय आहे:

1. करारास डिस्चार्ज केल्याप्रमाणे वागवा (म्हणजे, करार संपुष्टात आणा) किंवा
2. नुकसानीचा दावा .

प्रियाने स्पष्टपणे सांगितले की ती वेळेवर माल पोहोचवणार नाही, गीताला ताबडतोब करार संपुष्टात आणण्याचा अधिकार आहे. हे ऍव्हरी वि. बोडेन (1855) प्रकरणाद्वारे समर्थित आहे , जेथे न्यायालयाने असे

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

मानले की आगाऊ खंडन इतर पक्षाला करार संपुष्टात आणण्याची आणि नुकसानीचा दावा करण्यास परवानगी देते.

निष्कर्ष:

गीता करार करण्यास नकार देण्यास न्याय्य आहे, कारण प्रियाचे विधान **कलम 39 अंतर्गत आगाऊ खंडन करण्यासारखे आहे**.

b प्रियाने आगाऊ नकार दिल्यास गीतेकडे कोणते उपाय आहेत?

गीता खालील उपाय शोधू शकते:

1. **करार रद्द करणे (भारतीय करार कायदा, 1872 चे कलम 39):**
प्रियाने आधीच करार नाकारल्यामुळे गीता करार रद्द करू शकते. **कलम 39** गीताला करार संपुष्टात आणण्याची परवानगी देतो.
2. **नुकसानीसाठी दावा (भारतीय करार कायदा, 1872 चे कलम 73):**
प्रियाच्या आगाऊ उल्लंघनामुळे झालेल्या कोणत्याही नुकसानीसाठी गीता **हानीचा दावा करू शकते**. नुकसानीची रक्कम कराराच्या स्वरूपावर आणि वितरणास विलंब झाल्यामुळे होणारे नजीकचे नुकसान यावर अवलंबून असेल.
3. **विशिष्ट कामगिरीसाठी दावा (विशिष्ट मदत कायदा, 1963):**
जर तिला प्रियाला कराराची पूर्तता करण्यास भाग पाडायचे असेल तर गीता **विशिष्ट कार्यप्रदर्शनासाठी विशिष्ट मदत कायदा, 1963** अंतर्गत दावा दाखल करू शकते (जरी हा उपाय या प्रकरणात आगाऊ असल्याने ही शक्यता कमी आहे. खंडन आधीच आले आहे).

निष्कर्ष:

गीता करार रद्द करू शकते, नुकसान भरपाईचा दावा करू शकते किंवा विशिष्ट कामगिरीसाठी खटला दाखल करू शकते.

14. अर्जुनने त्याची मैत्रिण वीणाला तिच्या वैद्यकीय खर्चासाठी ₹10,000 देणगी देण्याचे वचन दिले आहे. वीणा देणगी स्वीकारण्यास सहमत आहे. नंतर, अर्जुनने पैसे न देण्याचा निर्णय घेतला, असा युक्तिवाद करून की वचनाचा कोणताही विचार केला गेला नाही.

a अर्जुनचे वचन भारतीय करार कायदा, 1872 अंतर्गत लागू करण्यायोग्य आहे का?

नाही, अर्जुनचे वचन अंमलात आणण्यासारखे नाही. **भारतीय करार कायदा, 1872 च्या कलम 25** अन्वये, विचाराशिवाय केलेला करार सामान्यतः **रद्दबातल ठरतो** जोपर्यंत तो लेखी आणि नोंदणीकृत केला जात नाही किंवा विशिष्ट अपवाद (जसे की कुटुंबातील सदस्यांमधील नैसर्गिक प्रेम आणि आपुलकी) अंतर्गत येत नाही.

1. कलम 25 – विचाराशिवाय करार:

विचाराशिवाय केलेला करार काही अटी पूर्ण केल्याशिवाय रद्दबातल ठरतो:

- **लिखित आणि नोंदणीकृत:** जर करार लिखित स्वरूपात असेल आणि नोंदणीकृत असेल तर तो लागू करता येईल.
- **जवळच्या नातेवाइकाला दिलेले वचन (प्रेम आणि आपुलकी):** नैसर्गिक प्रेम आणि आपुलकीच्या आधारे वचन दिलेले असेल अशा प्रकरणांमध्ये (उदा. कुटुंबात), ते वैध असू शकते, परंतु हे वीणाच्या बाबतीत लागू होत नाही.

वीणाने ₹ 10,000 साठी कोणताही मोबदला दिला नसल्यामुळे (म्हणजेच, तिने वचनाच्या बदल्यात काहीही दिले नाही), वचन **निरर्थक आहे**.

निष्कर्ष:

भारतीय करार कायदा, 1872 च्या कलम 25 अंतर्गत विचारात न घेतल्याने अर्जुनचे वचन लागू करता येत नाही.

b विचार न करता केलेला करार निरर्थक आहे या नियमाला कोणते अपवाद आहेत?

भारतीय करार कायदा, 1872 विशिष्ट अपवाद प्रदान करतो जेथे विचाराशिवाय करार लागू करता येतो:

1. **लेखी आणि नोंदणीकृत करार (कलम 25):**
जर एखादे वचन लिखित स्वरूपात दिले गेले आणि नोंदणीकृत केले गेले, तर ते विचारात घेतले जात नसले तरीही ते अंमलात आणण्यायोग्य आहे.
2. **नैसर्गिक प्रेम आणि आपुलकी (विभाग 25, अपवाद 1):**
जवळच्या नातेवाइकांमधील नैसर्गिक प्रेम आणि आपुलकीने केलेला करार, जिथे वचन लिखित स्वरूपात दिलेले आहे आणि नोंदणीकृत आहे, विचार न करता अंमलबजावणी करता येईल.
3. **वेळ-प्रतिबंधित कर्ज भरण्याचे वचन (कलम 25, अपवाद 2):**
मर्यादांच्या कायद्याने (वेळ-प्रतिबंधित) प्रतिबंधित केलेले कर्ज देण्याचे वचन विचारात न घेता लागू केले जाऊ शकते, जर वचन लिखित स्वरूपात दिले असेल.

निष्कर्ष:

कलम 25, अपवाद 1 अंतर्गत अपवाद कौटुंबिक संदर्भामध्ये लागू होऊ शकतो आणि **लिखित आणि नोंदणीकृत करार** देखील अपवाद असू शकतात. अर्जुनच्या बाबतीत, कोणताही अपवाद लागू होत नाही, त्यामुळे वचनाची अंमलबजावणी होत नाही.

15. राहुलला मोबाइल फोन सेवांसाठी ऑनलाइन सेवा प्रदात्यासह मानक-फॉर्म करारावर स्वाक्षरी करण्यास सांगितले जाते. करारामध्ये एक कलम समाविष्ट आहे की राहुल त्याच्या खात्यावर लावलेले कोणतेही शुल्क विवादित करू शकत नाही, जरी ते चुकीचे असले तरीही. राहुलला संकोच वाटतो पण त्याला सांगण्यात आले की जर त्याने करारावर स्वाक्षरी केली नाही तर तो सेवेत प्रवेश करू शकत नाही. राहुल दबावाखाली करारावर स्वाक्षरी करतो परंतु नंतर त्याच्या खात्यावरील शुल्काचा विवाद करतो.

A. भारतीय करार कायदा, 1872 अंतर्गत गैर-विवादिततेसंबंधीचे कलम लागू करण्यायोग्य आहे का?

करारातील कलम जे राहुलला कोणत्याही आरोपांवर वाद घालण्यापासून प्रतिबंधित करते ते बेकायदेशीर आणि त्यामुळे लागू करण्यायोग्य नाही. भारतीय करार कायदा, 1872 अंतर्गत, कलम 23 अशी तरतूद करते की सार्वजनिक धोरणाच्या विरुद्ध किंवा बेशिस्त असा करार रद्दबातल आहे. हे कलम बेकायदेशीर मानले जाऊ शकते कारण ते आरोपांना आव्हान देण्याच्या राहुलच्या अधिकारावर अन्यायकारकपणे मर्यादा घालते.

1. **कलम 23 – सार्वजनिक धोरणाला विरोध करणारा करार:**

एका पक्षावर अवाजवी भार टाकणारा आणि सार्वजनिक धोरणाच्या विरोधात असलेला करार रद्दबातल ठरतो. **या शब्दाच्या अविवेकीपणाला** आव्हान दिले जाऊ शकते कारण ते राहुलच्या चुकीच्या आरोपांना आव्हान देण्याची क्षमता काढून टाकते, जे निष्पक्षतेच्या तत्त्वांच्या विरुद्ध आहे.

2. **प्रकरण संदर्भ:**

सेंट्रल इनलॅंड वॉटर ट्रान्सपोर्ट कॉर्पोरेशन लिमिटेड विरुद्ध ब्रोजो नाथ गांगुली (1986) मध्ये, सर्वोच्च न्यायालयाने असे ठरवले की कराराच्या अटी ज्या अन्यायकारक आणि एकतर्फी आहेत, विशेषतः मानक स्वरूपाच्या करारांमध्ये, बेकायदेशीर म्हणून रद्द केल्या जाऊ शकतात. .

निष्कर्ष:

कलम लागू करण्यायोग्य असू शकत नाही कारण ते भारतीय **करार कायद्याच्या कलम 23** अंतर्गत बेकायदेशीर आहे .

b राहुलने अंमलात न येणाऱ्या कलमाखाली आरोपाचा विवाद केल्यास त्याच्याकडे कोणते उपाय आहेत?

राहुलकडे खालील उपाय आहेत:

- 1. करार रद्द करणे (भारतीय करार कायदा, 1872 चे कलम 19):**
जर राहुल दाखवू शकतील की करारावर अन्यायकारक दबावाखाली किंवा मुक्त संमतीशिवाय स्वाक्षरी केली गेली असेल तर तो **अनुचित प्रभाव** किंवा **बेफिकीरपणावर** आधारित करार रद्द करण्याचा प्रयत्न करू शकतो .
- 2. नुकसानीसाठी दावा (भारतीय करार कायदा, 1872 चे कलम 73):**
चुकीच्या शुल्कामुळे झालेल्या कोणत्याही नुकसानीसाठी राहुल देखील **नुकसानीचा दावा करू शकतो**, कारण विवादांना प्रतिबंधित करणारे कलम रद्दबातल ठरू शकते.
- 3. विशिष्ट कार्यप्रदर्शन (विशिष्ट मदत कायदा, 1963, कलम 10): राहुल**
जर सेवा वापरणे सुरू ठेवू इच्छित असेल परंतु वाजवी अटीवर, विशेषतः जर या कलमाने त्याला सेवेत प्रवेश करण्यापासून रोखले असेल तर तो **विशिष्ट कामगिरीसाठी** दावा दाखल करू शकतो .

निष्कर्ष:

राहुल करार रद्द करू शकतो , नुकसान भरपाईचा दावा करू शकतो किंवा विशिष्ट कामगिरीसाठी दावा करू शकतो .

16. निशा 10 जानेवारीला होणाऱ्या लग्नाच्या कार्यक्रमात परफॉर्म करण्यास सहमत आहे. 5 जानेवारी रोजी सरकारने लादलेल्या अनपेक्षित लॉकडाऊनमुळे, निशा तिची कर्तव्ये पार पाडू शकत नाही. करारामध्ये सक्तीच्या घटनांचे कलम नाही.

a निशा भारतीय करार कायदा, 1872 अंतर्गत करार निराश असल्याचा दावा करू शकते का?

भारतीय करार कायदा, 1872 च्या कलम 56 अंतर्गत करार निराश झाला आहे . कलम 56 सांगते की जेव्हा एखाद्या अनपेक्षित घटनेमुळे कार्यप्रदर्शन **अशक्य** होते तेव्हा करार रद्द होतो . या प्रकरणात लॉकडाऊन हे **अशक्यता** (किंवा निराशा) म्हणून वर्गीकृत केले जाईल, ज्यामुळे निशाला करार पूर्ण करणे अशक्य होईल.

- 1. कलम 56 :** पक्षांच्या नियंत्रणाबाहेरील एखाद्या घटनेमुळे कराराची कामगिरी अशक्य होते तेव्हा निराशेचा सिद्धांत लागू होतो. या परिस्थितीत, लॉकडाऊन ही एक अनपेक्षित घटना आहे जी निशाची कामगिरी अशक्य करते.
- 2. केस संदर्भ :**

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

- **टेलर वि. कॅल्डवेल (1863)** मध्ये , न्यायालयाने निर्णय दिला की जेव्हा एखादी घटना (आग सारखी) कराराची कामगिरी अशक्य करते, तेव्हा तो करार निराशेच्या सिद्धांतानुसार रद्दबातल ठरतो. त्याचप्रमाणे, **क्रेल वि. हेन्री (1903)** मध्ये , राजाची मिरवणूक पाहण्यासाठी एक खोली भाड्याने घेण्याचा करार आजारपणामुळे मिरवणूक रद्द करण्यात आल्याने निराश झाले.

निष्कर्ष : निशा

कलम 56 अंतर्गत निराशेचा दावा करू शकते , कारण लॉकडाऊनमुळे तिची कामगिरी अशक्य झाली आहे.

b लॉकडाऊनमुळे लग्नाचा कार्यक्रम पुन्हा शेड्यूल केला गेला असता, तर निशा कराराच्या निराशेचा दावा करू शकते का?

नाही, जर लग्न नंतरच्या तारखेला पुन्हा शेड्यूल केले गेले असते तर निशा निराशाचा दावा करू शकत नाही. जेव्हा एखादी घटना केवळ गैरसोयीची किंवा बोजड नसून, करार पूर्ण करणे **अशक्य करते तेव्हा निराशा लागू होते**. जर लग्नाच्या कार्यक्रमाला उशीर झाला आणि निशा पुन्हा नियोजित तारखेला कार्यक्रम सादर करण्यास सक्षम असेल , तर करार वैध राहिल.

1. **कलम 56 : कार्यप्रदर्शन केवळ विलंब किंवा अधिक कठीण** झाल्यास करार निराश होणार नाही , जोपर्यंत विलंबामुळेच करार वेळेच्या आत पूर्ण करणे अशक्य होत नाही.
2. **केस संदर्भ :**
  - **हर्ने बे स्टीमबोट कंपनी वि. हटन (1903)** मध्ये , न्यायालयाने निर्णय दिला की, जर परिस्थिती बदलली असली तरीही (म्हणजे लग्न अद्यापही येथे होऊ शकते) कराराचा विषय काही स्वरूपात सादर केला जाऊ शकतो तर निराशा लागू होत नाही. वेगळी वेळ).
3. **पर्यायी उपाय :**

कार्यक्रमाला उशीर झाल्यास, निशाकडे **विशिष्ट मदत कायदा, 1963** अंतर्गत कार्यप्रदर्शनासाठी एक उपाय असू शकतो किंवा ती इव्हेंट पुन्हा शेड्यूल झाल्यानंतर करार सुरू ठेवण्याचे निवडू शकते.

निष्कर्ष :

जर लग्नाचा कार्यक्रम फक्त पुन्हा शेड्यूल केला असेल तर **कलम 56** लागू होणार नाही आणि निशा निराशेचा दावा करू शकत नाही. करार अद्याप अंमलात आणण्यायोग्य असेल आणि तिला नवीन तारखेला कामगिरी करणे आवश्यक आहे.

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

17. सिमीने तिचा मित्र, आलोक याच्याशी करार केला, ज्यामध्ये तिने तिच्या लग्नाला उपस्थित राहण्याच्या आलोकच्या वचनाच्या बदल्यात भेट म्हणून ₹50,000 देण्याचे वचन दिले. आलोक लग्नाला उपस्थित राहतो, पण सिमीने वचन दिल्याप्रमाणे ₹50,000 दिले नाहीत. सिमीने नंतर असा युक्तिवाद केला की कराराची अंमलबजावणी करण्यायोग्य नाही कारण ती एक भेट होती आणि त्याचा विचार केला गेला नाही.

A. सिमी आणि आलोक यांच्यातील करार हा भारतीय करार कायदा, १८७२ अंतर्गत वैध करार आहे का?

नाही, करार हा वैध करार नाही कारण त्यात विचाराचा अभाव आहे, जी भारतीय करार कायदा, 1872 च्या कलम 2(d) अंतर्गत कराराच्या निर्मितीसाठी मूलभूत आवश्यकता आहे. कराराची अंमलबजावणी केल्याशिवाय कराराची अंमलबजावणी केली जाऊ शकत नाही. मूल्याची देवाणघेवाण सिमीचे ₹50,000 देण्याचे वचन हे भेटवस्तू असल्याने आणि कोणत्याही भरीव मोबदल्यात नसल्यामुळे, ते वैध विचाराची आवश्यकता पूर्ण करत नाही.

1. **कलम 2(d)** : करार हा एक करार आहे जो कायद्याद्वारे लागू केला जातो आणि कराराची अंमलबजावणी करण्यायोग्य असण्यासाठी, दोन्ही पक्षांकडून वैध विचार करणे आवश्यक आहे. भेटवस्तू वैध मानली जात नाही.
2. **केस संदर्भ** :
  - **थॉमस वि. थॉमस (1842)** मध्ये, हे स्थापित केले गेले की विचारात न घेता दिलेले वचन, जरी ऐच्छिक असले तरी त्याची अंमलबजावणी केली जाऊ शकत नाही.

निष्कर्ष :

वैध विचार न केल्यामुळे करार रद्दबातल ठरला आहे. सिमीचा युक्तिवाद बरोबर आहे.

b सिमीचे वचन वैध विचारात घेऊन करार म्हणून तयार केले असल्यास त्याची अंमलबजावणी करता येईल का?

होय, जर करार वैध विचारात घेऊन तयार केला असेल, तर तो लागू होऊ शकतो. उदाहरणार्थ, जर सिमीने आलोकला एका विशिष्ट सेवेच्या बदल्यात ₹५०,००० देऊ केले (जसे की तिला लग्नत मदत करणे), तर कराराचा विचार केला जाईल, तो **कलम २(d) अंतर्गत अंमलात आणण्यायोग्य होईल**.

1. **कलम 2(d)** : कराराची अंमलबजावणी करण्यायोग्य होण्यासाठी वैध विचार करणे आवश्यक आहे. भेटवस्तूच्या बदल्यात एखादे वचन किंवा कृती असल्यास, तो एक वैध करार असेल.

© रेषेअर अकादमी - कॉन्ट्रॅक्ट कायदा - 1
शेवटच्या मिनिटातील पुनरावृत्ती नोट्स

2. केस संदर्भ:

- **करी वि. मिसा (1875)** मध्ये, असे मानले गेले होते की करारामध्ये विचार करणे मूल्यवान असले पाहिजे, एकतर वचन देणाऱ्याला फायदा किंवा वचन देणाऱ्याला हानी.

निष्कर्ष:

वैध विचार असल्यास (जसे की ₹50,000 च्या बदल्यात सेवा किंवा कृती) कराराची अंमलबजावणी करता येईल.

18. पुनीतने विजयसोबत एक दुर्मिळ पुस्तक ₹20,000 मध्ये विकण्याचा करार केला, ज्याची डिलिव्हरी 15 मार्च रोजी केली जाणार आहे. पुनीत हे पुस्तक वेळेवर पोहोचवण्यात अयशस्वी ठरला आणि विजयला तोटा सहन करावा लागतो कारण त्याने १६ मार्च रोजी दुसऱ्या खरेदीदाराला पुस्तक विकण्याची योजना आखली होती.

a भारतीय करार कायदा, 1872 अंतर्गत पुनीतच्या कामगिरीत उशीर झाल्याबद्दल विजयकडे कोणता कायदेशीर मार्ग आहे?

कलम 73 अन्वये कार्यक्षमतेत विलंब झाल्याबद्दल **नुकसान भरपाईचा** दावा करण्याचा अधिकार आहे. या कलमानुसार, कराराचा भंग झालेला पक्ष भंगामुळे झालेल्या कोणत्याही हानी किंवा नुकसानासाठी भरपाईचा दावा करू शकतो. पुनीत मान्य केलेल्या तारखेला डिलिव्हरी करण्यात अयशस्वी झाल्यामुळे, विजय विलंबामुळे झालेल्या नुकसानासाठी भरपाईचा दावा करू शकतो.

1. **कलम 73**: हा विभाग उल्लंघनामुळे पीडित पक्षासाठी उपाय प्रदान करतो, त्यांना थेट उल्लंघनामुळे झालेल्या नुकसान किंवा नुकसानीसाठी भरपाईचा हक्क देतो.

2. केस संदर्भ:

- **Hadley v. Baxendale (1854)** मध्ये, न्यायालयाने असा निर्णय दिला की कराराच्या उल्लंघनामुळे उद्भवलेल्या नुकसानीचाच दावा केला जाऊ शकतो. विलंबामुळे विजयचे ₹20,000 चे नुकसान थेट पुनीतच्या पुस्तक वेळेवर न पोहोचवण्याशी संबंधित आहे.

निष्कर्ष:

विजय **कलम 73** अंतर्गत डिलिव्हरीच्या विलंबामुळे झालेल्या नुकसानासाठी दावा करू शकतो.

b पुनीत पुस्तक देण्यास झालेल्या विलंबामुळे झालेल्या परिणामी नुकसानीस जबाबदार असेल का आणि न्यायालय या नुकसानीचे मूल्यांकन कसे करेल?

© रेषेअर अकादमी - कॉन्ट्रॅक्ट कायदा - 1
शेवटच्या मिनिटातील पुनरावृत्ती नोट्स

परिणामी नुकसानीसाठी जबाबदार असू शकतो जर ते कराराच्या वेळी वाजवी रीतीने अंदाजे असतील. या प्रकरणात, विजयने पुस्तक मिळाल्यानंतर लगेचच दुसऱ्या खरेदीदाराला ते विकायचे ठरवले होते, पुनीतच्या वेळेवर वितरण न झाल्याने विजयला विक्री गमवावी लागली. हे नुकसान वाजवी पूर्वाभासाच्या कक्षेत होते की नाही याचे न्यायालय मूल्यांकन करेल.

1. **हॅडली वि. बॅक्सेन्डेल (1854)** : या प्रकरणाने हे सिद्ध केले की परिणामी नुकसान केवळ कराराच्या निर्मितीच्या वेळी वाजवी रीतीने अंदाजे असेल तरच दावा केला जाऊ शकतो.
2. **कलम 73** : विजयला झालेले नुकसान (म्हणजे पुस्तक विकण्यात अयशस्वी) कराराच्या वेळी पक्षकारांच्या विचारात असल्यास, पुनीत त्या परिणामी नुकसानीसाठी जबाबदार असेल.

निष्कर्ष :

जर परिणामी नुकसान (पुस्तक विक्रीतून नफा तोटा) अंदाजे असेल तर, पुनीत **कलम 73 अंतर्गत त्या नुकसानीसाठी जबाबदार धरला जाऊ शकतो**.

19. रवी, एक कार डीलर, सोनियांना वापरलेली कार विकतो, ती उत्तम स्थितीत असल्याचे सांगत. तथापि, सोनियाला नंतर कळले की कारमध्ये महत्त्वपूर्ण यांत्रिक समस्या आहेत. सोनियाचा दावा आहे की रवीने कारची स्थिती चुकीची मांडली आणि करार रद्द करण्याचा प्रयत्न केला.

a. भारतीय करार कायदा, 1872 अंतर्गत चुकीच्या पद्धतीने सादरीकरण केल्याच्या कारणास्तव सोनिया करार रद्द करू शकतात का?

कलम 19 अन्वये चुकीच्या सादरीकरणावर आधारित करार रद्द करू शकतात. चुकीच्या सादरीकरणाद्वारे संमती प्राप्त झाल्यास करार रद्द करता येतो, ज्यामुळे पक्षाला करारामध्ये प्रवेश करण्यास प्रवृत्त केले जाते. रवीने कारच्या स्थितीबद्दल चुकीचे वर्णन केल्यामुळे, सोनिया करार रद्द करू शकतात.

1. **कलम 19** : ज्या पक्षाची संमती चुकीच्या सादरीकरणाद्वारे प्राप्त झाली आहे, त्या पक्षाच्या पर्यायावर करार रद्द करता येणार नाही, ज्यामध्ये भौतिक तथ्यांबद्दल खोटी विधाने समाविष्ट आहेत.
2. **केस संदर्भ :**
  - **डेरी वि. पीक (1889)** मध्ये, न्यायालयाने असे मानले की करार रद्द करण्यासाठी चुकीचे वर्णन करण्यासाठी, चुकीचे सादरीकरण भौतिक असणे आवश्यक आहे आणि करारामध्ये प्रवेश करण्याच्या निर्णयावर प्रभाव टाकणे आवश्यक आहे.

निष्कर्ष :

सोनिया करार रद्द करू शकतात कारण ते **कलम 19** नुसार चुकीच्या पद्धतीने सादर करण्यात आले होते

b. विशिष्ट मदत कायदा, 1963 अंतर्गत सोनियांकडे कोणते उपाय उपलब्ध आहेत, जर तिला चुकीच्या माहितीमुळे करार टाळायचा असेल?

सोनिया **विशिष्ट मदत कायदा, 1963 च्या कलम 27** अंतर्गत **करार रद्द करण्याची मागणी करू शकतात**. जर करार चुकीच्या पद्धतीने सादर केला गेला असेल, तर सोनियाला करार रद्द करण्याचा अधिकार आहे, याचा अर्थ ती कार परत करू शकते आणि तिचे पैसे परत मिळवू शकते आणि दोन्ही पक्षांना त्यांच्या मूळ स्थानावर पुनर्संचयित केले जाईल.

1. **स्पेसिफिक रिलीफ ऍक्ट, 1963 चे कलम 27** : चुकीचे सादरीकरण किंवा फसवणुकीमुळे करार रद्द करता येतो तेव्हा रद्द करणे उपलब्ध असते आणि ते पक्षाला यथास्थितीत परत येण्याची परवानगी देते.
2. **केस संदर्भ :**
  - **कोऑपरेटिव्ह बँक लि. वि. जोशी (1997)** मध्ये, करार चुकीच्या पद्धतीने सादर केल्याचे आढळले तेव्हा न्यायालयाने रद्द करण्याचा उपाय कायम ठेवला.

निष्कर्ष : सोनियाला

ठराविक मदत कायद्याच्या **कलम 27** अंतर्गत करार रद्द करण्याचा आणि तिच्या पैशावर दावा करण्याचा अधिकार आहे .

20. विक्रमला त्याच्या भावाने त्याची कार ₹ 5 लाखांना विकण्याचा करार करण्यास भाग पाडले, तर त्याचे बाजार मूल्य ₹ 8 लाख आहे. नकार दिल्यास शारीरिक इजा होण्याच्या भीतीने विक्रम दबावाखाली करारावर स्वाक्षरी करतो.

a भारतीय करार कायदा, १८७२ अंतर्गत बळजबरीच्या कारणास्तव विक्रम करार टाळू शकतो का?

होय, विक्रम करार टाळू शकतो कारण तो **बळजबरीने स्वाक्षरी करण्यात आला होता, ज्यामुळे भारतीय करार कायदा, 1872 च्या कलम 15** नुसार करार रद्द करता येतो. बळजबरीचा वापर करणे किंवा एखाद्या पक्षाला करार करण्यास भाग पाडण्यासाठी धमक्या देणे, आणि विक्रमचा शारीरिक हानीची भीती या व्याख्येमध्ये येते.

© **रेस्पेअर अकादमी - कॉन्ट्रॅक्ट कायदा - 1**
शेवटच्या मिनिटातील पुनरावृत्ती नोट्स

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

1. **कलम 15** : ज्या पक्षाची संमती जबरदस्तीने मिळवली गेली होती त्या पक्षाच्या पर्यायावर करार रद्द करता येतो. "जबरदस्ती" या शब्दामध्ये एखाद्या पक्षाला करारास संमती देण्यास भाग पाडण्यासाठी धमक्या किंवा बळजबरीचा वापर समाविष्ट आहे.
2. **केस संदर्भ** :
  - **रंगनायकम्मा वि. अलवर सेट्टी (1969)** मध्ये , न्यायालयाने असे मानले की दबावाखाली किंवा जबरदस्तीने स्वाक्षरी केलेला करार जबरदस्तीने केलेल्या पक्षाच्या पर्यायावर रद्द करता येतो.

निष्कर्ष :

विक्रम करार टाळू शकतो कारण तो जबरदस्तीने स्वाक्षरी करण्यात आला होता.

b भारतीय करार कायदा, 1872 अंतर्गत विक्रमला करार रद्द करायचा असेल तर त्याला कोणता उपाय उपलब्ध आहे?

विक्रम भारतीय करार कायदा, 1872 च्या **कलम 19** अंतर्गत **करार रद्द करू शकतो** . हा करार जबरदस्तीने करण्यात आला असल्याने, तो तो रद्द करण्याचा आणि त्याच्या मूळ स्थितीत पुनर्संचयित करण्याचा पर्याय वापरू शकतो, जिथे कार त्याची मालमत्ता राहते.

1. **कलम 19** : ज्या पक्षाची संमती जबरदस्तीने किंवा अवाजवी प्रभावाने मिळवली गेली होती त्या पक्षाच्या पर्यायावर करार रद्द करता येतो आणि पक्ष करार रद्द करू शकतो आणि परतफेड करण्याची मागणी करू शकतो.
2. **केस संदर्भ** :
  - **के.के. वर्मा विरुद्ध. युनियन ऑफ इंडिया (1954)** मध्ये , न्यायालयाने असे मानले की करारात भाग पाडणारा पक्ष करार पूर्ववत करण्यासाठी आणि मूळ स्थिती पुनर्संचयित करण्यासाठी रद्द करण्याचा प्रयत्न करू शकतो.

निष्कर्ष :

भारतीय करार कायद्याच्या **कलम 19** अंतर्गत विक्रम करार रद्द करू शकतो आणि त्याच्या कारवर पुन्हा दावा करू शकतो .

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

21. माधवीने संजयसोबत करार केला , जर ती प्रलंबित असलेली कायदेशीर केस जिंकली तर तिला तिची मालमत्ता ₹10 लाखांना विकण्याचे मान्य केले. जर ती जिंकली नाही तर कराराची अंमलबजावणी केली जाणार नाही.

a हा करार भारतीय करार कायदा, 1872 अंतर्गत वैध आहे का?

होय, हा करार भारतीय करार कायदा, 1872 च्या **कलम 31** अंतर्गत परिभाषित केल्यानुसार एक **आकस्मिक करार आहे** . एक आकस्मिक करार असा आहे जिथे कामगिरी अनिश्चित घटनेच्या घटनेवर अवलंबून असते आणि या प्रकरणात मालमत्तेची विक्री यावर अवलंबून असते माधवीच्या कायदेशीर खटल्याचा निकाल.

1. **कलम 31** : एक आकस्मिक करार असा आहे जो केवळ निर्दिष्ट अनिश्चित घटना घडल्यास किंवा न घडल्यासच लागू होईल.
2. **केस संदर्भ** :
  - **के.के. वर्मा विरुद्ध. युनियन ऑफ इंडिया (1954)** मध्ये , असा करार करण्यात आला की ज्याची कामगिरी अनिश्चित घटनेच्या घटनेवर अवलंबून असते तो वैध आणि लागू करण्यायोग्य असतो.

निष्कर्ष :

माधवी आणि संजयचा करार वैध आहे कारण तो **कलम ३१ नुसार आकस्मिक करार आहे** .

b अनिश्चित घटना (माधवी जिंकणारी) घडली नाही तर कराराची अंमलबजावणी करता येईल का?

नाही, जर अनिश्चित घटना घडली नाही तर कराराची अंमलबजावणी केली जाऊ शकत नाही. कराराची कामगिरी माधवीने खटला जिंकण्यावर अवलंबून असल्याने, ती हरल्यास, भारतीय करार कायद्याच्या **कलम 32 नुसार करार रद्दबातल ठरतो**.

1. **कलम 32** : आकस्मिक कराराची कामगिरी ज्यावर अवलंबून असेल अशी घटना घडली नाही, तर करार रद्द होतो.
2. **केस संदर्भ** :

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

- **भगवती प्रसाद वि. केदार नाथ (1993)** मध्ये , न्यायालयाने असे मानले की जेव्हा अनिश्चित घटना घडत नाही, तेव्हा आकस्मिक करार लागू केला जाऊ शकत नाही.

निष्कर्ष :

जर माधवी केस हरली तर करार रद्द होईल आणि त्याची अंमलबजावणी करता येणार नाही.

22. मीना 1 मे रोजी एका मैफिलीत सादर करण्यास सहमत आहे. तथापि, अनपेक्षित साथीच्या प्रकाशात सर्व सार्वजनिक कार्यक्रमांवर बंदी घालण्याच्या सरकारी आदेशामुळे , मीना सादर करण्यास अक्षम आहे. या करारात सक्तीच्या घटनांचा समावेश नव्हता.

a भारतीय करार कायदा, 1872 मधील निराशेच्या सिद्धांतानुसार करार निराश असल्याचा दावा मीना करू शकते का?

कलम 56 अंतर्गत करार निराश झाला आहे. जेव्हा एखादी अनपेक्षित घटना कराराची कामगिरी अशक्य करते तेव्हा निराशेचा सिद्धांत लागू होतो. सार्वजनिक कार्यक्रमांवर सरकारच्या बंदीमुळे मीनाची कामगिरी अशक्य होते, त्यामुळे करार निराश होतो.

1. **कलम ५६ :** एखाद्या अनपेक्षित घटनेमुळे किंवा परिस्थितीतील बदलामुळे करार पूर्ण करणे अशक्य झाले तर ते रद्दबातल ठरते.
2. **केस संदर्भ :**
  - **टेलर वि. काल्डवेल (1863)** मध्ये , न्यायालयाने असे मानले की जर एखादी घटना घडली ज्यामुळे करार पूर्ण करणे अशक्य होते, तर करार निराश होतो.

निष्कर्ष : मीना

कलम 56 अंतर्गत सरकारच्या बंदीमुळे कराराच्या निराशेचा दावा करू शकते .

b करार निराश झाल्यास, दोन्ही पक्षांच्या दायित्वांवर काय परिणाम होतो?

एकदा का करार निराश झाला की, दोन्ही पक्ष त्यांच्या जबाबदाऱ्यांपासून मुक्त होतात आणि ते यापुढे पार पाडण्यास बांधील नाहीत. मीना (असल्यास) द्वारे केलेली कोणतीही आगाऊ देयके परत दावा केली जाऊ शकतात आणि कोणताही पक्ष गैर-कार्यक्षमतेसाठी दुसऱ्यावर दावा करू शकत नाही. कलम 56 अशक्यतेमुळे करार रद्द करते.

© **रेस्पेअर अकादमी - कॉन्ट्रॅक्ट कायदा - 1**
शेवटच्या मिनिटातील पुनरावृत्ती नोट्स

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

1. **कलम 56** : करार रद्दबातल आहे आणि त्याखालील सर्व जबाबदाऱ्या पूर्ण केल्या जातात. जर करारानुसार पैसे दिले गेले असतील तर ते परत केले जाणे आवश्यक आहे.
2. **केस संदर्भ** :
  - **क्रेल वि. हेन्री (1903)** मध्ये , न्यायालयाने असे मानले की जर एखाद्या अनपेक्षित घटनेमुळे करार अशक्य झाला, तर दोन्ही पक्ष त्यांच्या जबाबदाऱ्यांपासून मुक्त होतात.

निष्कर्ष :

दोन्ही पक्षांना करारातून सोडण्यात आले आहे आणि दिलेले कोणतेही पैसे परत केले जातील.

23. रजत त्याचे प्राचीन घड्याळ लैलाला ₹2 लाखात विकण्यास सहमत आहे. लैलाने ₹1 लाख अॅडव्हान्स दिल्यानंतर, रजत त्याचा विचार बदलतो आणि वैयक्तिक कारण सांगून घड्याळ विकण्यास नकार देतो. लैला कराराची विशिष्ट कामगिरी शोधते.

a लैला स्पेसिफिक रिलीफ ऍक्ट, 1963 अंतर्गत कॉन्ट्रॅक्टची विशिष्ट कामगिरी शोधू शकते का?

कलम 10 अंतर्गत विशिष्ट कामगिरीची मागणी करू शकते. जेव्हा करारामध्ये प्राचीन घड्याळासारख्या अद्वितीय किंवा दुर्मिळ वस्तूंचा समावेश असेल तेव्हा विशिष्ट कार्यप्रदर्शन मंजूर केले जाते आणि नुकसान हा पुरेसा उपाय नसतो. घड्याळ अद्वितीय असल्याने, रजतला कराराचा सन्मान करण्यास भाग पाडण्यासाठी लैला विशिष्ट कामगिरी शोधू शकते.

1. **कलम 10** : अद्वितीय किंवा विशेष वस्तूंच्या विक्रीचा करार विशिष्ट कामगिरीद्वारे लागू केला जाऊ शकतो.

2. केस संदर्भ :

- **केके वर्मा विरुद्ध. युनियन ऑफ इंडिया (1954)** मध्ये , न्यायालयाने यावर जोर दिला की दुर्मिळ किंवा अद्वितीय वस्तूंचा समावेश असलेल्या प्रकरणांमध्ये विशिष्ट कामगिरी मंजूर केली जाऊ शकते.

निष्कर्ष : लैला

विशिष्ट मदत कायद्याच्या **कलम 10** अंतर्गत कराराच्या विशिष्ट कामगिरीची मागणी करू शकते .

b कोणत्या परिस्थितीत न्यायालय कराराची विशिष्ट कामगिरी देण्यास नकार देऊ शकते?

© रेषेअर अकादमी - कॉन्ट्रॅक्ट कायदा - 1
शेवटच्या मिनिटातील पुनरावृत्ती नोट्स

पूर्ण करणे अशक्य असेल , तो मागणाऱ्या पक्षाचा विश्वास नसला किंवा कराराचा विषय अद्वितीय नसेल तर न्यायालय विशिष्ट कामगिरी देण्यास नकार देऊ शकते . रजतच्या बाबतीत, जर घड्याळ अद्वितीय मानले जात नसेल किंवा लैलाच्या आचरणात काही समस्या असेल तर, न्यायालय विशिष्ट कामगिरी देण्यास नकार देऊ शकते.

1. **कलम 14** : विशिष्ट कामगिरी अव्यवहार्य असल्यास किंवा ती शोधणारा पक्ष सद्भावनेने वागत नसल्यास नाकारला जाऊ शकतो.
2. **केस संदर्भ** :
  - **लिहरी वि. सबातिनो (1965)** मध्ये , न्यायालयाने विशिष्ट कामगिरी देण्यास नकार दिला कारण विषय अद्वितीय आणि इतरत्र उपलब्ध नव्हता.

निष्कर्ष :

जर रजत हे घड्याळ अद्वितीय नाही किंवा लैलाचे आचरण सद्भावनेचे नव्हते असे दाखवू शकतो तर न्यायालय विशिष्ट कामगिरी नाकारू शकते.

---

24. कविताने अशोककडून विंटेज पेंटिंग खरेदी करण्याचा करार केला . अशोकने खोटा दावा केला की पेंटिंग एक प्रकारची मूळ कलाकृती होती, जेव्हा ते प्रत्यक्षात पुनरुत्पादन होते. कविता, सत्य समजल्यावर, करार रद्द करून तिने दिलेली रक्कम वसूल करू इच्छिते.

a कविता विशिष्ट मदत कायदा, 1963 अंतर्गत करार रद्द करू शकते का?

विशिष्ट मदत कायदा, 1963 च्या **कलम 27** अंतर्गत करार रद्द करू शकते. **फसवणूक** किंवा **चुकीची माहिती दिल्यास रद्द करणे उपलब्ध आहे** . अशोकने पेंटिंगची सत्यता चुकीची मांडली असल्याने, कविताला करार रद्द करण्याचा अधिकार आहे.

1. **कलम 27** : फसवणूक किंवा चुकीच्या माहितीच्या आधारे करार केला जातो तेव्हा तो रद्द केला जाऊ शकतो.
2. **केस संदर्भ** :
  - **व्ही. सुब्रमण्यम विरुद्ध एस. रामास्वामी (1999)** मध्ये , न्यायालयाने करार रद्द करण्याची परवानगी दिली जेथे हे सिद्ध झाले की एका पक्षाने फसवणूक करून तथ्यांचे चुकीचे वर्णन केले आहे.

निष्कर्ष : कविता करार रद्द करू शकते आणि विशिष्ट मदत कायद्याच्या **कलम 27** अंतर्गत परताव्याची मागणी करू शकते .

b कविताच्या चित्रकलेवरील हक्क काढून घेतल्याचा काय परिणाम होतो?

करार रद्द केल्यावर, कविताने अशोकला पेंटिंग परत केले पाहिजे आणि तिचे पैसे परत मिळावेत. विशिष्ट मदत कायद्याच्या **कलम 28** नुसार , रद्द करणे दोन्ही पक्षांना त्यांच्या मूळ स्थितीत पुनर्संचयित करते. कविताने आधीच पैसे भरले असल्याने, ती पेंटिंग परत केल्यावर परतावा मिळण्यास पात्र आहे.

1. **कलम 28 :** जेव्हा करार रद्द केला जातो, तेव्हा पक्षांना त्यांच्या मूळ स्थितीत पुनर्संचयित करण्यासाठी करारांतर्गत प्राप्त झालेले कोणतेही फायदे परत करणे आवश्यक असते.
2. **केस संदर्भ :**
  - **सुंदरम वि. ईएस संपत (1994)** मध्ये , न्यायालयाने हे बळकट केले की रद्द केल्याने फायद्यांची परस्पर पुनर्स्थापना होते.

निष्कर्ष :

कविता पेंटिंग परत करू शकते आणि अशोककडून परतावा मागू शकते, कराराच्या आधीची स्थिती पूर्ववत करून.

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

25. जमिनीच्या तुकड्याचा मालक रमेश, मीराशी करार करतो , तिला ती जमीन विकायला तयार होतो. तथापि, मालकीचे हस्तांतरण पूर्ण होण्याआधी, मीराने पूर्ण रक्कम भरण्यात अयशस्वी झाल्याचा दावा करून रमेशाने मालमत्ता दुसऱ्या पक्षाला विकण्याचा प्रयत्न केला. मीराने रमेशला जमीन इतर कोणाला हस्तांतरित करण्यापासून रोखण्यासाठी मनाई हुकूम मागितला.

A. मीरा विशिष्ट मदत कायदा, 1963 अंतर्गत मनाई आदेश मागू शकते का?

रमेशला जमीन दुसऱ्या पक्षाकडे हस्तांतरित करण्यापासून रोखण्यासाठी मीरा विशिष्ट मदत कायदा, 1963 च्या कलम 37 अंतर्गत कायमस्वरूपी मनाई आदेश मागू शकते . मीराचा रमेशसोबत अंमलात आणण्यायोग्य करार असल्याने, मनाई हुकूम त्याला कराराच्या अंतर्गत तिच्या अधिकारांचे उल्लंघन करण्यापासून प्रतिबंधित करेल.

1. कलम 37 : एखाद्या पक्षाला वैध कराराच्या अटींचे उल्लंघन करण्याची धमकी देणारे कृत्य करण्यापासून रोखण्यासाठी कायमस्वरूपी मनाई केली जाऊ शकते.
2. केस संदर्भ :
  - लचू माल विरुद्ध राधे श्याम (1981) मध्ये , न्यायालयाने पक्षकाराला कराराचा भंग करण्यापासून रोखण्यासाठी कायमस्वरूपी मनाई आदेश मंजूर केला.

निष्कर्ष :

मीरा रमेशला दुसऱ्या खरेदीदाराकडे मालमत्ता हस्तांतरित करण्यापासून रोखण्यासाठी कायमस्वरूपी मनाई आदेश मागू शकते.

b मीराला मनाई हुकूम देण्यासाठी कोणत्या अटी पूर्ण केल्या पाहिजेत?

मनाई हुकूम मंजूर करण्यासाठी, मीराने हे दाखवले पाहिजे की तिच्याकडे प्रथमदर्शनी केस आहे (गुणवत्तेवर यश मिळण्याची वाजवी शक्यता), तिला हुकुमाशिवाय कधीही भरून न येणारे नुकसान होईल आणि मनाई आदेश देणे हे सार्वजनिक हिताचे आहे .

1. कलम 37 : अर्जदाराची केस चांगली आहे की नाही, हानी होण्याची शक्यता आहे का, आणि मनाई हुकूम सार्वजनिक हितासाठी आहे की नाही हे न्यायालये मूल्यांकन करतात.
2. केस संदर्भ :

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

- **डीके जोशी विरुद्ध निर्मल कुमार (1995)** मध्ये, न्यायालयाने वैध कायदेशीर स्वारस्य आणि मनाई न दिल्यास संभाव्य हानी दाखवण्यासाठी मनाई हुकूम मागणाऱ्या पक्षाच्या गरजेवर भर दिला.

निष्कर्ष :

मीराने हे दाखवले पाहिजे की तिच्याकडे एक मजबूत कायदेशीर केस आहे, कोणत्याही आदेशाशिवाय तिला नुकसान होणार आहे आणि मनाई आदेश मंजूर केल्याने न्यायाचे हित होते.

26. सोहन त्याची कार प्रियाला ₹ 5 लाखांना विकण्यास सहमत आहे. करारामध्ये असे नमूद केले आहे की विक्री ३० दिवसांच्या आत पूर्ण करावी. 30 व्या दिवशी, सोहन प्रियाला कळवतो की अनपेक्षित वैयक्तिक आणीबाणीमुळे तो कार डिलिव्हरी करू शकत नाही. प्रियाला सोहनला करार करायला भाग पाडायचे आहे.

a प्रिया स्पेसिफिक रिलीफ ऍक्ट, 1963 अंतर्गत कराराच्या विशिष्ट कामगिरीची मागणी करू शकते का?

कलम 10 अंतर्गत विशिष्ट कामगिरीची मागणी करू शकते. कार ही एक अद्वितीय वस्तू असल्याने, तिला नुकसान स्वीकारण्याऐवजी विशिष्ट कामगिरीची मागणी करण्याचा अधिकार आहे.

1. **कलम 10** : अद्वितीय किंवा विशेष वस्तूच्या विक्रीचा समावेश असलेल्या प्रकरणांमध्ये विशिष्ट कामगिरी मंजूर केली जाऊ शकते.
2. **केस संदर्भ :**
  - **के.के. वर्मा विरुद्ध. युनियन ऑफ इंडिया (1954)** मध्ये, न्यायालयाने असे मानले की दुर्मिळ कार किंवा प्राचीन वस्तू यासारख्या अद्वितीय वस्तूच्या विक्रीसाठी विशिष्ट कामगिरी मंजूर केली जाऊ शकते.

निष्कर्ष : प्रिया

कलम 10 अंतर्गत कराराच्या विशिष्ट कामगिरीची मागणी करू शकते कारण कार अद्वितीय आणि न बदलता येणारी आहे.

b विशिष्ट कामगिरी नाकारण्यासाठी सोहन त्याच्या वैयक्तिक आणीबाणीचा बचाव म्हणून वापर करू शकतो का?

नाही, सोहन त्याच्या वैयक्तिक आणीबाणीचा वापर विशिष्ट कामगिरी नाकारण्यासाठी वैध बचाव म्हणून करू शकत नाही. विशिष्ट रिलीफ कायद्याच्या **कलम 10** अंतर्गत, विशिष्ट कामगिरी हा एक न्याय्य उपाय आहे जो वैयक्तिक अडचणींच्या कारणास्तव नाकारला जाऊ शकत नाही जोपर्यंत त्या अडचणींमुळे करार निष्पक्षपणे पार पाडणे अशक्य होत नाही.

1. **कलम 10**: विशिष्ट कारणांमुळे (उदा., नैसर्गिक आपत्ती, अक्षमता) कराराची कामगिरी अशक्य असल्याशिवाय विशिष्ट कार्यप्रदर्शन लागू करता येते.
2. **केस संदर्भ**:
  - **गुरदेव सिंग विरुद्ध सुरजित कौर (1997)** मध्ये, न्यायालयाने हा युक्तिवाद नाकारला की वैयक्तिक आणीबाणी विशिष्ट कामगिरीची मागणी अमान्य करू शकते जेव्हा करार अद्याप व्यवहार्य होता.

निष्कर्ष:

सोहन त्याच्या वैयक्तिक आणीबाणीचा वापर विशिष्ट कामगिरी नाकारण्याचे कारण म्हणून करू शकत नाही, कारण कारची विक्री अद्याप शक्य आहे.

27. अंजलीने एका हाय-प्रोफाइल कार्यक्रमासाठी खास केटरिंग सेवा प्रदान करण्यासाठी करार केला आहे. कार्यक्रमापूर्वी, आणखी एक केटरिंग कंपनी, YumCater, अंजलीच्या ग्राहकांशी थेट संपर्क साधण्यास सुरुवात करते, त्यांना तिच्यासोबतचा करार रद्द करण्यासाठी पटवून देण्याचा प्रयत्न करते. अंजलीने YumCater ला तिच्या करारात हस्तक्षेप करण्यापासून रोखण्यासाठी मनाई हुकूम मागितला.

a अंजलीला यमकेटरला तिच्या व्यावसायिक करारांमध्ये हस्तक्षेप करण्यापासून रोखण्यासाठी मनाई आदेश मिळू शकतो का ?

YumCater ला तिच्या करारामध्ये ढवळाढवळ करण्यापासून रोखण्यासाठी अंजली विशिष्ट मदत कायदा, 1963 च्या **कलम 37** अंतर्गत **प्रतिबंधात्मक आदेश** मागू शकते. जर YumCater ची कृती बेकायदेशीर असेल आणि अंजलीच्या व्यवसायाला हानी पोहोचवत असेल, तर न्यायालय मनाई आदेश जारी करू शकते.

1. **कलम 37**: कराराच्या संबंधांमध्ये बेकायदेशीर हस्तक्षेप टाळण्यासाठी न्यायालय मनाई आदेश जारी करू शकते.
2. **केस संदर्भ**:

डॉ. शोनल जॉन यांच्या नोट्स

- डी.एस. सोनी विरुद्ध इंटरनॅशनल पी. लि. (1998) मध्ये, कोर्टाने फिर्यादीच्या अधिकारांना हानी पोहोचवणाऱ्या व्यावसायिक संबंधांमधील हस्तक्षेप थांबवण्यासाठी मनाई हुकूम जारी केला.

निष्कर्ष : अंजलीला

YumCater ला तिच्या विद्यमान करारांमध्ये हस्तक्षेप करण्यापासून रोखण्यासाठी मनाई हुकूम मिळू शकतो .

b अंजलीला कोर्टाने मनाई हुकूम देण्यासाठी कोणत्या अटी पूर्ण केल्या पाहिजेत?

मनाई हुकूम मिळविण्यासाठी, अंजलीने तिच्या कायदेशीर अधिकारांचे उल्लंघन होत असल्याचे आणि नुकसान भरपाईद्वारे पुरेसा उपाय उपलब्ध नसल्याचे दाखवून दिले पाहिजे. याव्यतिरिक्त, तिने हे दाखवले पाहिजे की मनाई आदेश मंजूर केल्याने कधीही भरून न येणारी हानी टाळता येईल आणि तिची केस मजबूत आहे.

1. **कलम 37 :** अर्जदाराने प्रथमदर्शनी केस, भरून न येणारी हानी आणि मनाई हुकूम हा सर्वात योग्य उपाय असल्याचे दाखवले पाहिजे.
2. **केस संदर्भ :**
  - **बलदेव राज विरुद्ध. युनियन ऑफ इंडिया (1995)** मध्ये, न्यायालयाने असे नमूद केले की जर फिर्यादीने असे दाखवून दिले की हानीची आर्थिक नुकसानीद्वारे पुरेशी भरपाई केली जाऊ शकत नाही तर मनाई हुकूम मंजूर केला जाऊ शकतो.

निष्कर्ष :

अंजलीने दाखवले पाहिजे की तिच्या व्यवसायाचे नुकसान होत आहे आणि मनाई हुकूम यशस्वीपणे मिळवण्यासाठी हस्तक्षेपाची भरपाई पैशाने होऊ शकत नाही.

